
1574

En Predicken/

Om Christ=ne Menniskis Aandelige Strid oc Seieruinding/ved Troen oc en god Sam=uittighed.

Predicket/ vdi Erlige/ velbyrdige oc salige Otte Ruds begraffuelse / 18. Julij. 1571

aff

Niels Hemmingsøn D:

Apocalip. 2.

Den som offueruinder / vil ieg giffue at æde aff Liffsens træ.

Erlig velbyr
dig oc Gudfryctig Frue/
Pernille Oxe/ Erlige/ velbyr-
dige oc salige Otte Ruds til Møgel-
kiær effterleffuerske/ ynsker ieg Niels
Hemmingsøn /Naade/ fred oc
Barmhiertighed/ aff Gud
Fader/ ved vor HErre
Jesum Christum/
Amen.

DEn hellige Konge
Dauid / min fromme
Frue Pernille/ viser oss
vdi den hundrede oc nit-
tende Psalme/ Huor wi skulle finde
trøst vdi all modgang/ oss kand paa

A ij komme

komme vdi denne Verden. Oc ere disse Dauids ord.

Dette er min Trøst vdi min modgang / at dit Ord vederqueger mig.

Her giffuer Dauid tilkiende/at all den Trøst oc husualelse/ wi kunde bekomme aff Menniskelig forstand/ er icke krafftig til at fortage it Menniske sin hiertens sorge/ vdi sin store modgang/der faare viser hand oss til Guds ord/huilcket ord der veed raad/ til alt det onde som Mennisken kand vederfaris vdi denne Verden/ baade hemelige oc obenbare.

De vise vdi Verden/ som kaldis Philosophi oc andre skarpsindige oc forfarne Menniske/ haffue mange dræbelige (som de mene) argumenter/ huor met de mene sig at kunde

trøste

trøste it bedrøffuet hierte/ men strax deris ord er vdsagt/saa haffuer ocsaa deris trøstelige raad ende: Ja sorgen følis suarere siden end tilforn. Thi Menniskelig trøst ickon opriffuer hiertens saar/ oc kand icke hele det igen. Men Guds ord vdi huicket den hellig Aand vil vere krafftig/ det alene giffuer den rette viisdom oc forstand/ huorlunde it bedrøffuit hierte kand vende sig sit kaarss oc modgang til glæde/ husualelse oc trøst.

Fordi Guds ord lærer oss / hueden modgang kommer/huor til hand tien/ huorlunde wi skulle bruge hannem/oc huad ende hand faaer om wi ellers bruge hannem ret.

I

Hueden kommer modgang? Modgang haffuer en Aarsage vdi vor

 nature/

Nature/ en vdi vor Person/ oc en vdi Guds Retfærdighed.

Vor Natur som wi drage aff Adam/ er syndig oc skyldig/ saa at wi for den Synd oc skyld/ ere vnder Dødens mact oc allehaande gienuordighed.

Vor Person legger mange Synder oc skyld offuen paa Naturens Synd oc skyld/ oc all den stund wi leffue her paa Jorden synde wi/ saa at den Retfærdige (som Salomon siger) falder siu gange om dagen/ oc opstaar.

Guds Retfærdighed straffer Syndere met allehaande gienuordighed/modgang oc met Døden paa det siste: Ja met euig pine vden mand bliffuer hiolpen ved Christum

Efftersi da/ at Gud er retfærdig kand ingen modgang nogen tid offuer-

offuerkomme menniſket/vden Guds retfærdige dom/ Saa at huo ſom meen ſig at haffue nogen modgang wretfærdelige/ hand dømer Gud at vere wretfærdig/ aff huilcken modgang kommer/enten ſom aff en Fader eller ſom aff en Dommere/ være ſig ihuad aarſage der ſiunis at vere hos Menniſken.

De Chaldeer indfulde oc røffuede Job/ ſom ene vaar frommere end alle Chaldeer vaare/ de toge hans gods bort/ de wgudelige røffuede den Gudfryctige/ men det ſkede dog icke vden Guds viſe raad/ endog Dieffuelen oc onde Menniſke/ de giorde deris vilie.

Den fromme oc Gudfryctige Mand Joſeph bleff ſaalt aff ſine wgudelige Brødre/ oc ſiden met wræt bleff kaſt i Fengſel vdi Egipten:

Dog vaar her Guds vise raad at be-
tencke/ som haffuer talt alle deris
hoffuit haar der tro paa hannem/
som Christus selff siger.

De fromme hellige Mend Isaac
oc Tobias bleffue blinde paa deris
Alderdom / huor faare de tackede
Gud/ thi de viste vel at det vaar saa
actet aff Guds vise raad.

Abraham miste sin høstru paa
sin Alderdom/ saa giorde oc Jacob/
men de loffuede Gud for sine gier-
ninger.

Den fromme Judit vdi sin vng-
dom miste sin kiere Hosbonde/ saa
giorde oc Susanna / item Anna
Prophetissa / men de baare det
Kaarss/ som Guds retfærdige dom
met Tacksigelse.

Kortelige at sige/vdi all vor mod-
gang skulle wi bekiende vor Synd oc
vor

vor skyld/ oc prise oc ære Guds retfærdige dom/ som aff sin grundløse Visdom veed/ naar oc huor riset tien/ oc intet giør eller lader ske vden Retfærdighed.

II

Huor til tien Modgang? At den skal dræbis met Modgang/ som vilde dræbe oss/ Det er/ Modgang tien der til/ at vor naturis Synd/ oc oc vor Persons atskillige Forseelser/ kunde spægis oc dræbis. Fordi siger. Paulus/ Den som leffuer effter Kiødet/det er/den som lader naturens Synd regere vdi sig/ ved Legemlig begering/ Hand skal dø. Derfor siger Dauid: Tuing deris Kindbeen met skarpe Betzel/ som icke ville komme til dig. Item: Det

er mit gaffn at du haffuer ydmyget mig.

Thi naar alting gaar effter vor vilie / da bliffue wi som wtemde Heste / Synden faar offuerhaand / Gud glemmis / de fattige forsmaaes / Bønen til Gud forsømmis. Huer randsage ickon her sit hierte / oc vere sin egen Dommere.

III

Huorlunde skulle wi da bruge modgang? Modgang skulle wi saa bruge / at hand kand bliffue it behageligt offer faar Gud. Det skeer / naar en Christen skil sin modgang fra wgudelige Menniskis modgang / met Troen / met Bøn / met Taalmodighed / oc met Tacksigelse. Fordi naar Modgang tempereris met disse fire ting / som er Troen / Bøn / Taalmodig-

modighed oc Tackſigelſe/ da bliffuer hand hellig giort ved Chriſti Kaarſſ.

Saa giorde Job vnder Kaarſſit/ der hand ſagde: Jeg veed at min Gienløſere leffuer. Samme Job der hand haffde miſt ſit gods/ oc haffde en Dieffuels Høſtru igen/ da ſagde hand: Herren gaff oc Herren tog/ Herrens Naffn vere loffuit euindelige: Denne Jobs tale/ vaar en ret Penitentzis fruct/ huilcken hand lærde aff ſin Modgang.

Saa ſkulle wi ocſaa vide/ at Modgang ſkal vere oſſ en raadgiffuere/ at wi ydmyge oſſ vnder Guds veldige haand / i en ſand penitentze/ ſaa at wi tacke Gud/ for ſit retfærdige oc faderlige Rijs / ſom aldrig pleir at ſpare dem der hand haffuer kier. Min Søn/ ſiger Salomon/ foract icke HERrens ſtraff/ oc miſ-

trøſte

trøste dig icke naar du straffis aff hannem / thi huo som Herren elsker den tucter hand / oc hand hudstryger huer den Søn som hand anammer. Vor kiere Frelsere siger: **Huo som icke tager sit Kaarss paa sig / oc følger mig effter / hand er icke verd at vere min Discipel.** Ja met it ord at sige: Alle de som ville leffue gudfryctelige (siger Paulus) skulle lide modgang.

Her aff er nu at forstaa / huorlunde wi skulle bruge modgang / som er : Gud til ære / oss selff til lære / saa at wi kunde sige met Dauid: Det er mit gaffn / O Herre / at du haffuer ydmyget mig.

IIII

Huad ende faar da Modgang / om wi bruge hannem ret? En saare god

god oc glædelig ende. Salig er den/ siger Christus/ som lider modgang/ Paulus faare giffuer sagen der til/ vdi sin epistel til de Rommere i det viij Capitel/ Saa sigendis: Lide wi met Christo/da skulle wi oc æris met hannem. Christi Apostle Paulus oc Petrus/ biude at wi skulle ligne til=sammen/ denne tid wi lide noget i denne Verden ved den euige tid/huor wi skulle haffue euig glæde/ for den timelige modgang. Dette skulle wi tencke / naar wi opregne om morge=nen/ vor Christelige Tro/oc besyn=derlige naar wi sige: Jeg troer at Christus er opstaaen aff Døde. J=tem/ Jeg troer det euige Liff effter Døden.

Dette vil ieg nu/min fromme Früe Pernille/ kortelige haffue screff=uit eder til/ om huorlunde i oc ieg oc alle

alle Guds Børn/ kunde trøste oss i vor modgang. Gud almectigste/ som kalder sig all Barmhiertigheds oc husualelsis Fader/ styrcke eder met sin hellig Aand/ forøge eders Tro/ oc vnde eder saa at leffue/ at naar i skulle skillis fra denne Verden/ i da maa arffue ved Christum Himme-rigs rige/ Amen.

At ieg lader denne Predicken/ min fromme Frue Pernille/ vdgaa paa Prenten/ som ieg haffde vdi e-ders salige Hosbondis Otte Ruds be-graffuelse/ haffuer ieg giort aff er-lige/ Velbyrdige oc Gudfryctige Mands Oluff Moritsøns til Bren-tuid/ eders kiere Modersyster søns begering/ Gud giffuet at det skeer Gud til Loff/ oc mange til gaffn/ Bedendis eder ydmygelige/ at i vilde tage denne min vmage til tacke.

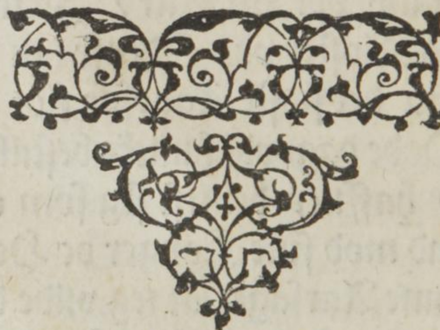
At

At ieg icke haffuer antegnet sa- lige Otte Ruds gantske leffnet oc be- stillinger/ besynderlige om atskillige Forlæninger oc befalninger hand haffuer hafft/ aff Salige Konning Christian oc vor Naadige Herre Kong Frederich/som er/at hand tien- te her vdi Kongens gaard i fem Aar før end hand fick eder/ oc siden haff- de Dragsholm i tu Aar/ der effter Gudland vdi siu Aar / Item S: Hans Kloster vdi Odense i tu Aar/ oc paa det sidste Kaarsør slot indtil sin Døde dag/vdi huilcke bestillinger hand haffuer beuiist sig som en tro Mand mod sine Konger oc Herrer/ er denne Aarsage/ at ieg vilde det be- synderlige faare giffue/ som menige Folck kunde mest komme til gaffn.

Her

Her met vil ieg haffue eder den almectigste Gud befalendis til Liff oc Siel/ met alt det i vel ville.

Aff Kiøbenhaffn / den tolffte dag Augusti/ Aar effter Christi fødsel/ 1571.

Saa scriffuer den hellige S. Pouel til Timotheum/ i det første breffs første Capittel.

STrid en god Strid/ beholt Troen oc en god Samuittighed / huilcken nogle haffue skut fra sig / oc haffue ledet Skiffbrud paa Troen.

NAar Aarsage giffuer sig / mine fromme Christne/til saa dan Forsamling vdi fromme oc Christne Menniskers begraffuelser/da pleier mand/effter gammel oc god vijs / at tale noget om den dødis Leffnit oc affgang/ som begraffuis/oc der hoss tractere nogen Sententz aff den hellige Scrifft.

Om den Dødis leffnit oc affgang taler mand/for trende besynderlige Aarsagers skyld.

Den første/ Naar mand

hører

hører erlige oc Christelige vid-
nesbyrd / om den som er heden
soffuit vdi HErren/ at mand
da tacker den Almectige Gud/
som alt gaat kommer aff / for
sine velgierninger hand haff-
uer beuist hannem/ som er nu
Christelige affskedet fra denne
Jam̄erdal/oc nu er paa Siæl-
sens vegne hoss sin kiere Frelse-
re Jesum Christum / vdi hues
Hender hand hende antuor-
dede.

Den anden Aarsage/ hui
at mand taler om den Dødis
leffnit er denne / at de som igen
leffue/kunde haffue it gaat Ex-

 empel/

empel / huor effter de sig erlige oc Christelige skicke kunde / besynderlige de som til voxe / Fordi der er ingen bedre maade at optucte de vnge / end at lære dem tuctelige at leffue / oc giffue dem faare lofflige Exempel / effter huilcke de kunde skicke sig / besynderlige deris Forældris.

Den tredie Aarsage / hui at mand taler om den Dødis leffnit / er denne / Naar den Dødis venner oc slect høre it erligt oc Christeligt vitnesbyrd om den som er hensoffuit / at de der aff trøste oc husuale sig / at deris ven oc slect haffuer saa

leffuit /

leffuit / at mand forhaaber hannem at skulle gladelige opstaa met alle Guds Børn / paa den yderste dag / oc skulle saa bliffue tilsammen / hoss vor kiere frelsere Jesum Christum / huor der icke er mere modgang at befrycte vdi nogen maade / men skal altid vere glæde oc salighed / vden all bekymrings beblandelse.

Aff den hellige Scrifft / pleier mand vdi frõme Christnis begraffuelse / at faaregiffue oc forklare nogen Sententz / besynderlige huorlunde de som igenleffue skulle skicke

sig/som acte at dø Christelige: Fordi saa tiit som wi følge nogen til graffue/da skulle wi tencke paa vore vilkaar/ som er at wi skulle dø en gang.

Saa vil ieg ocsaa vdi Jesu Christi Naffn / vdi denne vor Broders begraffuelse tale/ først om hans leffnit oc affgang som her begraffuis i dag / der næst vil ieg met det kortiste forklare den Text/ som ieg oplæste aff S. Pouels Epistel til Timotheum.

Om det Første.

Naar wi denne sali-
ge Mands / erlige oc
velbyrdige Otte Ruds
leffnet / fra begyndelsen oc til
hans salige affgang beskue/da
finde wi at hand haffuer (saa
megit som Menniskelige mue-
ligt er) erlige/oprictige oc Chri-
stelige leffuet/ocsaa hensoffuet/
vdi vor HErris Jesu Christi
Naffns paakaldelse / huilcket
wi kunde aff fire tider / paa
huilcke hand leffde / forstaa oc
mercke.

Den første tid/ er fra hans barndom/ indtil hand giffte sig.

Den Anden tid/er fra hans Ecteskabs begyndelse / indtil denne Feide / imellem Danmarck oc Suerrige.

Den Tredie tid/ er vdi Feiden/ indtil hand bleff fangen til Suerrige.

Den Fierde oc sidste/ er om hans Siugdoms tid/ oc hans salige affsked fra denne Verden. Vdi disse tider skulle wi finde / det som ieg sagde om hannem/ at hand haffuer leffuit erlige/ oprictige oc Christelige/

lige/ och saa hensoffuit/ som it Guds barn.

Om den Første tid.

SAllige Otte Rud vaar født her vdi Siæland / paa Vedby / der mand screff Guds Aar / M. D. xx. aff erlige / velbyrdige oc Gudfryctige Forældre / Her Knud Rud til Vedby Ridder / oc Danmarckis Rigis Raad / oc Frue Dorethe/ som nu baade hensoffue vdi vor HERRE.

Disse fromme velbyrdige oc Gudfryctige Forældre sette hannem til Skole / vdi Soer

Kloster / aff denne gode me-
ning / at hand der skulde lære/
baade Gudfryctighed oc tuct.
Thi de viste vel / at Gud som
haffde giffuit dem hannem /
hand vdkreffuer aff Forældre/
at de skulle holde deris Børn
til at frycte Gud / oc at leffue
erlige oc høffuiskelige / saa at
de som det icke giøre/ fortørne
Gud storlige/met deris vtack-
nemmelighed oc forsømmelse.

Der nu salige Otte Rud/
nogen tid lang effter sine For-
ældris tycke/ vaar optuctet vdi
Soer Kloster / bleff hand aff
sine Forældre forskicket til Tysk
land/

land / huor hand førſt tiente
for en Smaadreng / Greffue
Joſt til Manſſeld / hos huilc-
ken hand erlige oc tuctelige op-
drogs / oc kom til større for-
ſtand. Der effter tiente hand
Greffuen aff Suartzborg/ind
til hand bleff atten Aar gam-
mel / huilcken Greffue ſom och
giorde ſalige Otte Rud ver-
actig.

Der effter drog ſalige Otte
Rud / ind vdi Friſland / der
den krig gick paa innellem Biſ-
pen aff Mønſter oc de Gien-
døbere/ ſom berømmede ſig at
vere Euangeliſke/oc gaff hand

ſig

sig til en Herremand / ved naffn Juncker Baltzer/oc tiente hannem vdi samme Krig / met Heste oc Hoffmend. Der effter vaar hand ocsaa vdi den Brunsuigske Feide / oc tiente Kørførsten aff Saxen met Heste oc Hoffmend.

Der hand saa vdi nogle Aar haffde verit Ryter / gaff hand sig til Landsknecte / oc bleff en Landzknect nogen tid lang. Saa siunis dette at haffue verit hans sind oc anslag aff Barndom / at hand vilde videlige forsøge sig / paa det hand deß nytteligere oc be-

dre

dre kunde tiene sit Fæderne Ri-
ge met ære. Thi hand viste sig
at vere en Herremand / for
hand skulde hielpe til at beskyt-
te sit Fæderne Rige / met vaa-
ben oc verie / naar behoff gior-
des / som hand ocsaa giort
haffuer.

Om den Anden tid.

DEn Anden tid som wi
haffue at see salige Otte
Ruds erlighed / opric-
tighed oc Gudfryctighed vdi /
er den stund hand leffuede met
sin kiere Hussfrue / Frue Per-
nille Oxe. Den tid hand vaar
kom-

kommen fra Tyskland/oc veret
her nogen tid vdi Riget / da
falt hans sind til at gifte sig/
oc effter hans salige Faders /
Her Knud Ruds raad / bad
hand om erlige/ velbyrdige oc
strenge Ridders/ Her Johan
Oxis / oc Frue Mette Gøes
daatter/Jomfru Pernille oxe/
huilcken hand oc fick/oc afflede
de sam̄en viij børn/ aff huilcke
endnu vj igenleffue/ som er iij.
drenge/en Frue/oc ij. Jomfru-
er/ oc vdi dette Ecteskab leffue-
de hand saa/baade met sin kie-
re Hustrue oc Børn / oc met
andre/at hand haffuer it gaat
erligt

erligt oc Christeligt rycte / aff alle de som hannem haffue kient / gierne hørde hand ocsaa Guds Ord / gierne læsde hand den hellige Bibel / tiit oc offte gick hand til det Høyuerdige Sacramente / Sine Børn oc Folck holt hand til Gudfryctighed / hand omgicks gierne met Guds Ords Tienere / oc holt sin Sognepreſt vdi ære oc beuiſte hannem mange velgierninger. Ja kortelige at ſige / Denne dag lader ſee for øyen huorlunde hand haffuer leffuet met ſin kiere Huſfrue / ſom lader ſig vel kiende at de haffde

begynt

begynt deris Ecteſkab vdi en ret Gudfrycktighed / oc den ſiden ſtadfeſt met erlighed / høffuiſkhed / lydactighed / tienſtactighed oc fromhed vdi alle maade / ſom begge deris Hierte gaffue tilkiende. Før end hand døde / bad hand Slotz herren der ſom hand vaar fangen / at hand vilde lade giøre en ſterck Kiſte til hans Legeme / thi ieg veed vel / ſagde hand / at min kiere Høſtru lader icke mit Legeme bliffue her / ſom wi ſee nu at vere fuldkommet / Huor aff mand kand vel vide oc forſtaa huorlunde deris Hierte haffuer

uer

uer verit mod huer andre. Fordi / det hand der sagde at ske skulle / det haffuer nu hans kiere Hostru fuldkommet. Saa haffue wi nu seet / at salige Otte Rud vdi sit Ecteskab / haffuer holdet sig i erlighed / oprictighed oc Gudfryctighed i alle maade.

Om den Tredie tid.

DEn Tredie tid / vdi huilcken ieg sagde at salige Otte Rud haffuer leffuit erlige / oprictige oc Gudfryctige / er denne Feidis tid imellem Danmarck oc Suer-

rige/for vore mangfoldige syn=
ders skyld. Vdi denne feide lod
salige Otte Rud sig bruge eff=
ter Kongelige Maiestatz vilie
oc begering/til at affuerge Ri=
gens Fiender. For Elsborg
vaar hand salige Daniel Rā=
tzous Commissarius / der eff=
ter vaar hand ocsaa vdi det
slag for Halmsted / oc beuiste
sig der / som en oprictig Herre=
mand / som sit Fæderne land
kiert haffde / huilckit mange
bekiende/som der hos vaare.

Der effter bleff hand aff
Kongelige Maiestat forskickit/
til at vere Høffuitzmand paa
it

it Skib / ſom mand kallede
Byes Løffue / oc beuiſte ſig i
den Beſtilling met tro oc met
ære / Der ſalige Her Herloff
Trolle/Amiral(ſom vaar paa
det Skib/ ved naffn Fortun)
vaar vdi vending met det
Suenſke ſkib Mageløſe / ſom
ocſaa bleff paa ſamme tid/ da
giorde ſalige Otte Rud Her
Herloff beſynderlig biſtand for
nogen anden / Der hand ſaa
at Fortun bleff forſkut aff de
Suenſke / oc vaar befrycten-
dis at hun ſkulde vndergaa/
gaff hand ſig imellem Fortun
oc Mageløſe/oc tuingde Ma-

 geløſe

geløse met skud/ oc skød ild vdi hans Krudtkammer/ huor aff Mageløse ocsaa vndergick.

Der Her Herloff Trolle bleff skut/ oc vaar kommen til Kiøbenhaffn/ bleff Otte Rud aff Kongelige Maiestat vd-ualt til Amiral/ offuer den gantske Skibs flode/ oc vaar paa det Skib Jegeren/ Der Her Herloff det hørde/ sag-de hand til mig/ at hand viste ingen vdi Danmarcks Rige bedre til en Amiral/ end Ot-te Rud vaar/ Jeg vil sige e-der god for/ sagde hand/ at hand icke skal sky for sin Fiende

Der

Der Otte Rud nogen tid der
effter formerckte / at de Suen-
ske Skib vaare vdi Søen/som
vaar den siuende dag Julij /
Anno 1565. beredde hand
sig til at falde sine Fiender an/
oc allerførst paakaldede hand
Gud / raadde sit Krigsfolck/
at de skulde komme deris Eed
oc ære ihu/ oc stride mandelige
imod Rigens Fiender / Effter
deñe formaning/oc effter hand
haffde siungit nogle Psalmer
baade danske oc tyske/falt hand
sine Fiender an / ved klocken
kunde vere ved sex om Morge-
nen/ oc varede den Slactning

 elleff-

elleffue timer/ vdi huilcken der
bleffue mange Lantzknecte oc
Bodsmend/saa at den Suen-
ske Amiral bekiende sig at haff-
ue mist vdi samme Slactning
halffierde tusinde Landsknecte
oc halffandet tusinde Bods-
mend. Men der salige Otte
Rud vaar vdi vending met
fem Suenske Skib/ oc haffde
nogle aff dennem indtaget/
bleff hand/effter hand mande-
lige haffde veriet sig paa elleff-
te time/ omhuerffuit aff den
hele Suenske flode/oc (diss ver)
fangen/ som hand vaar skut it
stort saar offuer sit venstre øye
och

och saa bleff hand ført fangen til Stockholm / oc vaar hoss en Borgere vdi xiiij dage/bleff saa der fra kallet nedder til Skare til Kong Erick/oc strax bleff sent der fra til Stockholm igen/ oc bleff siden der fra skickit til Suartzø for Pestilentze. Men nogen tid effter at hand vaar did kommen / begyntis ocsaa Pestilentze paa Suartzø gaard / oc døde først alt det Folck hand haffde met sig/ saa at hand selff maatte rede sin seng/oc giøre sig ild / oc dette altsammen leed hand taalmodelige oc mandelige.

NV følger den fierde oc sidste tid som ieg faare gaff at actis vdi salige Otte Ruds leffnet. Der hans Folck vaare nu hen døde aff Pestilentz/ da bleff hand ocsaa befengt / oc før end hand følde sin siuge/bleff hand nogle spetter var paa sine arme / da kallede hand fadeburs Quinden til sig / oc spurde hende huad det skulde vere for spetter/ hun suarede oc sagde/ at det vaar de visse tegn til Døden. Der hand det hørde / lagde hand sine hender sammen / loffuede

Gud oc ſagde: O du gode Gud / ſom haffuer ladet mig ſee dette Tegen paa mit Liff / paa huilket ieg kand ſee oc kiende / at det er mig icke muelig / at kunde vndgaa Døden / dig ſke euig loff oc ære / dig befaler ieg Høſtru oc Børn / at du aff din euige Godhed dennem beſørge oc beſkytte vilt / Amen.

Der hand denne bøn ſaa giort haffde / ſette hand ſig neder oc ſcreff tuende Breff / it til ſin Høſtru / Frue Pernille Oxe / det andet til Fru Inger Oxe / oc der met gick hand til Sengs / oc gaff hand ſig for

ingen ting vden sin Høstru / saa lod hand Sogneprestẽn kalde til sig oc Slotzherrẽ Mogens Pederson / i hues næruerelse hand bekiende sin Tro / oc frimodeligen gaff sig fra denne Verden / ind til GVD alene / Der effter annammede hand det Høyuerdige JEsu CHristi Legemis oc Blods Sacramente / oc met mange ord bekiende sin Tro / oc vaar frimodig / saa at hand plat intet actede Døden / men saa hen til det rette Liff / som hand foruentede sig vdi Jesu Christo / oc soff saa sactmodeligen hen /

vdi

vdi Jesu Christi bekiendelse oc paakaldelse / den elleffte dag Octobris / Aar M. D. Lxv. oc bleff anden dagen begraffuen / vdi Sognekircken hoss Suartzø.

Saa haffue i nu hørt denne salige Mands Historie / saa megit som paa denne tid behoff giordes / huor aff wi kunde vide / at vere fast oc sant det som ieg fremsette om hannem / at hand haffuer leffuet erlige / oprictige oc Gudfryctelige / oc siden hensoffuet vdi Jesu Christi sande bekiendelse oc paakaldelse.

Der

Der faare bør oss som i-
gen leffue/ at tacke den euige
Gud som alt gaat kommer aff
at hand haffuer denne salige
Mand saa beuaret/oc paa det
sidste saa naadelige anammet
til den euige glæde.

Haffuer ocsaa vngdōmen/
vnge Herremend besynderlige/
oc andre som haffue deris ære
kier / it Exempel som de kunde
met ære oc Gudfryctighed eff-
terfølge/at voffue sig for deris
Fæderne Rige / at vere deris
Konge oc Herre hulde oc tro/
at haffue Gud for øyen/at ve-
re frimodige vdi modgang oc
metgang/ som hand vaar.

Haffuer ocsaa hans from-
me effterleffuerske / Sysken /
frender oc venner / her vdaff
husualelse/ at de høre oc vide/
at denne salige Mand haffuer
saa leffuet oc beuist sig mod sit
Fæderne Rige / at de der aff
haffue ære oc glæde. Ja offuer
alt/at de vide hād er saa Chri-
stelige hensoffuit vdi HErren/
at hand vden all tuil skal gla-
delige opstaa/ paa den yderste
dag/met alle Gudz børn/For-
di det er aldrig at tuile/at den
som døer Christelige / skal io
ocsaa gladelige opstaa til euig
Ære oc Salighed / vdi vor
HERRE

HERRE JEsu Christo. Ja dette bekiende ocsaa erlig oc friboren Mand / Mogens Pederson / Høffuitzmand paa Suartzø / der hand saa hannem vdi CHristi Naffns bekiendelse oc paakaldelse / saa frimodelige dø / Bliffuer icke (sagde hand) denne Mand salig / da bliffuer der ingen salig. Hand maa io haffue hafft en merckelig / frimodig oc hiertelig bekiendelse / før end hans Fiende gaff hannem saadant vitnesbyrd. Saa maa vel hans efterleffuerske / oc andre hans Slect oc venner / her aff trøste

oc

oc huſuale ſig/ at de forhaabe/
at hand ſom er fra denne jam-
merdal kaldit / er vdi wſigelig
glæde oc Salighed / hoſſ vor
HERRE Jheſum Chriſtum.
Dette maa nu vere ſagt om
denne ſalige Mand/GVD
vnde oſſ ſaa at leffue oc
dø/ at wi kunde finde
hannem glade vdi
Himmerigs Ri-
ge/
AMEN.

Om

C8

Om det Andet.

DEnne Salige Mands Christelige oc frimodige affgang aff denne Verden gaff mig Aarsage til at tractere den Text aff S. Pauli Epistel til Timotheum / som ieg oplæste for eders kierlighed/ Thi lige som hand frimodige vdi en stadig Tro/ oc met en god Sãuittighed gaff sig til Døden/ saa er det oss ocsaa fornøden/ at wi saa kunde leffue vdi denne Verden / at wi maa affskil-

lis

lis fra hende met glæde oc fri-
modighed vdi Jesu Christo.

Strid (siger Paulus) en god Strid / beholt Troen/oc en god Sam-uittighed / huilcken som nogle haffue skut fra sig/ oc ere bleffne skiffbrudne paa Troen.

Disse Pauli ord/ vil ieg nu forklare/ det beste Gud vil giff-ue Naade til / Gud giffue at ieg dennem saa kand forklare / at det skeer Gud til Ære / oc mange til salig vnderuisning.

Oc ere her tre Lærdomme at faare giffue/aff denne Text.

Den Første.

CHristne Menniskers Leffnet her paa Jorden / er at stride imod Aandelige Fiender.

Den Anden.

TRoen oc en god Samuittighed ere de rette Vaaben/ ved huilcke mand bekommer Seieruinding offuer sine Fiender.

Den Tredie.

HVor met Troen forskiudis/ saa at mand omkömer i denne Aandelige Strid.

Om

Om den første Lærdom.

STrid en god Strid.

Met denne Befalning giffuer Paulus at forstaa/ at huert Christet Menniske haffuer fiender vdi denne Verden/ huilkedet altid skal stride imod/ Der hoss vdkreffuer hand/ at wi skulle vdi denne strid/ stride mandelige/ oc icke vige fra vore Fiender/ Dissligeste loffuer hand oss Seieruinding/ i det at hand kalder det en god strid.

Men huo ere Fienderne? Fienderne ere stercke oc veldige/ oc wi ere suage oc skrøbelige/

naar wi see til oss selff / Men naar wi see til vor Høffuitz-mand/ oc findis hoss hannem/ da ere wi megit sterckere end vore Fiender. Vore første For-ældre haffde icke vden en Fien-de som er Dieffuelen/ men wi haffue tre/som ere Dieffuelen/ Verden oc vor hiemfødde Ti-ran/som er den syndige nature vdi oss. Disse tre Fiender/ en-dog de icke ens stride / da haff-ue de alligeuel it forset/ som er/ at de ville skille oss fra Gud / oc vdstøde oss fra den Euige Salighed / som oss er beredt vdi Jesu Christo.

Saa

Saa see wi / at det er icke en ringe ting/ huor om her stridis vdi denne strid / derfor ligger oss ocsaa mact paa / at wi saa stride/at wi beholde Marcken/ det er Himmerige / huor fra vore Fiender vilde gierne foriage oss/ at wi met dem skulde paa den yderste dag vndergaa oc fortabis. Om denne trendeslags strid vil ieg nu tale/ oc tilkiende giffue/ huorlunde vore Fiender anfalde oss.

Den Første Strid er imod Dieffuelen oc hans Krigsmend. Om denne Krig

haffuer GUD selff saa sagt i
den første Mosi Bogs iij Ca.
JEg vil sette Fiendskab
imellem dig (hand taler til
Hugormen/ som forførde vore
første Forældre) oc Quin-
den/ oc imellem din sæd oc
Quindens Sæd. Det er/
Dieffuelen skal altid met sin
sæd/ føre fiendskab/ imod Chri-
stum oc hans Kircke i Verden/
oc Christus oc hans Kircke skul-
le stride imod Dieffuelē/ oc faa
offuerhaand/ saa at Quindens
sæd skal paa det sidste sønder-
knuse Hugormens hoffuit/ och

saa skal den Christelige Kircke euige triumphere i Himerigs Rige/ thi vdi denne Verden er ingen leide at foruente.

Jmod denne grume Fiende Dieffuelē loffue wi oss at ville stride/naar wi døbis/fordi vdi Daaben forsage wi Dieffuelē met alle sine gierninger/oc loffue Christo huldskab oc troskab i alle vore dage / Ja i all euighed. Oc er Daaben oss som it Strids tegn/som Christus befalede oss at bære til en bekiendelse/at wi ere Sathans suorne fiender/ oc ville aldrig haffue nogit met hannem at giøre/

men vere Christo lydige/ oc vnder hannem stride imod Dieffuelen. Derfor betegnis ocsaa Christi Kaarssis tegn paa deris Ansict oc bryst som døbes/ at de skulle vide sig at skulle vnder Christi banere stride imod Dieffuelen/ oc bekomme Seieruinding formedelst hannem.

Denne Fiendis / det er Dieffuelens grumhed bescriffuis oss / mange steder vdi den hellige Scrifft. Men paa denne tid / vil ieg ickon en Sententz/ aff den første S: Peders Epistel faaregiffue. Eders

mod-

modstädere (siger hand) omkring gaar / som en brøllende Løue/oc søger/ huo hand kand opsluge.

Her ligner sanctus Petrus Dieffuelen først ved en Løue/ huor met hãd bemercker Dieffuelens grumhed / at wi icke skulle foracte hannem som en ringe Fiende/thi hand er grum oc sterck. Ja hand er lige som en Løue er at acte imod it Faar eller Lam / som ingen styrcke haffuer imod Løuen / naar det er fra sin Hiurde.

Der næst ligner hand Dieff-
uelen/ ved en Løue som brøller
oc er vred/ for hendis vnger ere
hende fra tagne. Wi vaare al-
le lige som denne Løuis vnge/
før end Christus tog oss fra
Løuen/ saa er det icke vnder at
Løuen brøler oc beuiser sig saa-
re grummelige imod CHristi
Lemmer.

For det Tredie ligner hand
Dieffuelen ved en Løue/ som
paa alle steder gaar omkring/
oc søger huem hun kand opslu-
ge/ Oc det giør hand altsammen
for det fiendskab/ som bleff imel-
lem

lem hannem oc Quindens sæd/ der vore første Forældre vaar tilsagt / at skulle sønderknuse Hugormens hoffuit/ Det er / som skulde nedersla Dieffuelsens Rige / oc til intet giøre Dieffuelens gierninger.

JA huorlūde falder da Dieffuelen den Christne Kircke an? Huad søger hand hoss dem at hand kand omkomme dem som haffue soret JESV CHristo huldskab? Dieffuelen falder den Christne Kircke an / besynderlige vdi trende maade.

Først

Først imod Christi Sand-
hed/ huilcken hand vilde gier-
ne nedertrycke.

Der næst / imod Mennis-
kens Tro / huilcken hand gier-
ne vilde oprycke / aff Mennis-
kens Hierte.

Siden for det Tredie/lurer
hand effter Menniskens leff-
net / huorlunde hand det be-
smitte kand oc foruende.

Vdi huilcke aff disse maa-
de Dieffuelen faar fremgang
haffuer hand Mennisket vn-
der sig. Haffuer hand besmit-
tet Leffnedet/ da haffuer hand
Troen ocsaa borte / saa kand
mand

mand intet gaffn haffue aff Lærdommen. Haffuer hand omkuldkast Lærdommen / saa kand mand icke haffue Troen/ oc icke heller leffue Christelige. Saa er det Dieffuelens største flid / at hand kand oss afflure / enten CHristi pure Lærdom/eller Troen/ eller it Christeligt leffnet / effter som Lærdõmen oc Troen vduise. Derfor er det oss høielige fornøden/at wi haffue act paa Lærdommen/at hand beholdis pur oc reen / at wi icke lade Troen slugne i vore Hierter / at wi icke lade oss forføre hen i it wchristeligt leffnet. Huor-

HVorlunde setter da Dieff-
uelen sig imod CHRISti
Sandhed/ det er det rette pu-
re JEsu Christi Euangelium?
Det giør hand besynderlige
(foruden andet hemeligt suig/
som hand ellers bruger) met
fem slags Krigsfolck / som
hand haffuer vdi sin Besold-
ning / som er met Epicureer /
Kettere / Øyenskalcke/ Tyrcke-
re/oc dem som føre vnder Chri
sti Naffn it skendeligt leffnet.

Ved Epicureer / det er ved
de Menniske som i deris Hier-
te acte ingen Religion / men
mene at der er intet Liff/ effter
Døden/

Døden / oc derfor staa de eff-
ter intet andet end vellyst. De-
ris Sprock er / Ede, lude, bi-
be, post mortem nulla voluptas.
Det er / ver lystig / æd oc drick /
effter Døden er ingen vellyst.
Ved disse Epicureer / bespot-
ter Dieffuelen Euangelij Lær-
dom / saa at der mange / for-
medelst Epicureers tale oc om-
gengelse / forføris fra Christi
Euangelio. Saadanne E-
picureer ere meste parten aff
de veldige Cardinaler / som
ville siunis de som ene haffue
den Christne Kircke at rege-
re.

Ved

Ved Kettere/ det er ved fal-
ske Lærere / staar Dieffuelen
effter/at foruende/formørcke oc
forderffue Guds salige Ord /
lige som Sathan selff giorde
vdi Paradis/den tid hand for-
uende Guds Ord/ oc forførde
Euam/ at hun skulde æde aff
Eblet/ imod Guds befalning.
Lige saa giør hand oc paa den
ne dag: Stundem fører hand
vildfarelse om Gud oc de gud-
dommelige Personer: Stun-
dem necter hand Christi Gud-
dom: Stundem ficter hand
imod Christi Menniskelige
natur: Stundem/ia alle tider
fra

fra Verdens begyndelſe til den-
ne dag/ oc paa deñe dag/ ſtaar
hand effter at beblande Louen
met Euangelio / oc Euange-
lium met Louen / paa det at
mand icke ret ſkal forſtaa Chri
ſti velgierninger / oc huorledis
wi kunde bliffue aff met vor
Synd / oc bliffue retfærdige
faar Gud formedelſt Chriſti
Retfærdighed / huilcken dem
tilregnis ſom tro paa hannem:
Stundem ſtaar hand effter at
beklicke de høyuerdige Sacra-
menter/ at wi enten ſkulde bru-
ge dem foractelige/ eller oc giff-
ue dem den mact ſom de icke

 haffue.

haffue. Kortelige at sige/ i tusinde maader staar hand effter / at besmitte CHristi pure kielde / met Dieffuelens møg/ met Menniskens Lærdom/ oc atskillige paafund.

Ved Dyenskalcke / det er / ved dem som ville siunis at vere retfærdige / oc fuldkomme Louen / legger Dieffuelen vind paa at føre had imod CHristi Euangelium. Fordi naar Christi Euangelium met sit Lius / straffer alle Menniske / oc siger dem at vere vretfærdige/ at vere GVDS Fiender / oc Vredens Børn /

vden de omuende sig til Christum / oc acte for skarn all deris egen verdighed / verdskyld oc gierninger vdi alle maade / da fortørnes de saare / oc hade Euangelij Lærdom / och saae gierne / at Euangelium aldrig vaare til / Der faare forfølge de Guds Ords Tienere / oc hade dennem mere end Dieffuelen selff. Dette maa wi see vdi Paffuedommet / thi Paffuen hand er alle øyenskalckis hoffuit paa denne dag / oc haffuer wsigelige mange Munckesuerme / met hues brumlen hand gierne vilde op-

fylde Menniskens øern / at de icke skulde høre deris rette vei⸗uiseris Liud/ det er Jesu Chri⸗sti pure Euangelium. Her ta⸗ger Paffuen til hielp mange Herrer oc Førster / oc met den Babyloniske horis løn/ forfø⸗rer dem fra Christo.

Ved Tyrckere setter oc Dieff⸗uelen sig imod CHristi pure Lærdom oc Sandhed / saa at Tyrckeren met sine staar effter at forlegge/ icke aleniste Euan⸗gelium / men ocsaa CHristi naffn/ som Daniel Prophete/ lãg tid tilforn spaat haffde. Ja lige som Paffuen setter sig vdi

Guds

Guds Tempel / vnder Christi Tieneris naffn/som S. Pouel tilforn haffuer spaat om hannem / saa vil Tyrckeren effter Prophecien/ obenbare sette sig imod CHristum / som hans euige suorne Fiende.

Ved dennem som vnder Christi naffn føre it skendeligt leffnit / forhindrer Dieffuelen Euangelij fremgang vdi Verden. Fordi naar Tyrckerne see/ huorlunde mange leffue aff dem som kaldis Christne / da forarges de oc sige: Vaare den Lærdom aff Gud som de berømme sig aff/ oc kalde Euan-

 gelium/

gelium / da leffde de icke saa skendelige. Saa sige ocsaa Papisterne paa denne dag / naar de see huad der ere atskille Secter / atskillig tuist oc mange onde seder / iblant dem som ville hede Euangeliske: Huad? Skulde deris Lærdom vere ret / som saa skendige leffue? Saa dømme wgudelige Menniske om Lærdommen / aff deris seder oc leffnet / som bekiende Lærdommen / oc leffue dog ligeuel ret tuert imod hannem.

Denne Sathans Konst er icke ny/thi lige saa bar hand

sig

ſig at vdi det gamle Teſtamen-
te iblant Jøderne / der opuac-
te hand mange til ſkendelige
oc laſtelige Seder / huor aff
Hedninge fortalede oc beſpot-
tede Moſis oc Propheternis
Lærdom/huilcket Paulus brei-
der ſine Jøder til de Romme-
re vdi det andet Capittel. For
eders ſkyld/ſiger hand/ beſpot-
tis oc vanæris Guds Naffn
iblant Hedningene. Der faare
raadde Paulus tienerne ſom
trode paa Christum / at de
ſkulde vere deris Herrer lydige
ſom icke trode/paa det at Guds
Naffn oc Lærdommen icke ſkulde

 beſpot-

bespottis / aff deris Herrer. Gud giffuet at de som haffue Suerdet i haanden/ det rettelige betencke kunde.

JMod Menniskens Tro setter Sathan sig vdi mange maade/paa det at hand hende kand enten aldelis oprycke aff Hiertet / eller oc bespy hende met en falsk mening. Her til bruger hand atskillige raad oc Argumenter / som hand indsaaer vdi Menniskens hierter/ aff Menniskens eget sind oc forstand / at mand saa aff Kiød oc Blod setter sig imod Troen.

See

See huad der ere mange Forargelser iblant oss som kal≈ dis Christne/ Iblant andre sec≈ ter er større rolighed / oc min≈ dre trette om Religionen/ Pa≈ pister komme offuer ens met huer andre / saa giøre ocsaa Tyrcker oc Muskouiter. De E≈ uangeliske haffue den ene træt≈ te effter den anden / Huad skal mand da der om tencke? Saa≈ danne tancker giffuer Sathan ind vdi mangis Hierter.

Kommer hand vel ocsaa met denne Tancke: See mig omkring vdi den vide Verden/

oc ligne dem som icke tro / met
de andre som kiende vor HER-
RE Jesum / oc plat intet acte
hans Lærdom / Da finder du
at de Christne ere en liden hob
foractis oc fortryckis aff de
andre / som ere mange / viise/
rige oc veldige / som gaa igen-
nem met alt det sla paa. Det
er icke tuil at Dieffuelen io
rycker mange met denne tan-
cke fra Troen / oc fører dem
hen igen/ enten vdi Papisters
eller vdi Tyrckers meninger
om Religionen. Denne tan-
ke haffde nær støt Dauid om/
saa at hand haffde nær om-
faldit/

faldit / huor om hand bekla-
gede sig haardelige i den tre-
diu oc siuende Psalme / huor
hand ocsaa lærer raad imod
saadan Fristelse.

MEnniskens leffnet oc Christ-
ne Seder / staar Dieffue-
len effter at omkaste vdi at-
skillige maader / Hand bær dig
vel faare de mange onde Ex-
empel iblant alle statter/baa-
de de visis oc wuisis / lærdis
oc wlærdis / Kongers/ Edel-
folckis/Borgeris/Bønders oc
andris. Ja vel deris som skulde
vere it Lius for andre / huilc-
ke

ke der lære andre/ som Pau-
lus siger / oc icke lære sig selff.
Hand giffuer dig vel deñe tan-
cke ind/ vil GUD fordømme
dem alle som saa leffue / da be-
holder hand vel selff Himme-
rige. Saa fødis oc formeris
ondskab vdi Verden aff onde
Exempel.

Sathan veed ocsaa vel /
huad Synd huer er mest til-
bøielig/ den tilbøielighed kand
hand hemelige formere/ oc op-
tende Menniskens onde incli-
nats oc tilbøielighed io mere oc
mere/ indtil hand fremmer sin
vilie/ saa fremt som hand icke
faar modstand. Giff-

Giffuer ocsaa Sathan at-
skillige Aarsager til Synd/saa
at mange wberaadde forføris
til det at bedriffue / som de al-
drig før tenckte. Dauid tenckte
aldrig paa at ville omkomme
sin tro Tienere Vriam / oc be-
ligge hans Høstru / før end
Sathan gaff hañem den Aar-
sage/ oc visselige vaar det aff
Sathans indskydelse/at Ber-
sabea vilde paa denne tid/ vdi
Kongens Aasiun to sig/ oc
bare sit Legeme / aff huilcken
Aarsage Dauid falt vdi mord
oc hoer. Joseph vdi Egypten
gaffs vel saa stor Aarsage til
at

at synde met sin Herris Hø-
stru/ men hand lod sig icke for-
føre met den Aarsage/ men for-
actede den. Saa skeer det vel
vdi mange tusinde maader/
at Sathan foraarsager Men-
nisken/ til at falde i Synd/
de som icke haffue lært den rette
stride konst imod Dieffuelen.

Sathan giffuer vel ocsaa
vndertiden denne tancke ind/
at endog du synder/ da kant
du vel holde det hemelige/ at
ingen faar det at vide/ oc kant
der met vndgaa verdslig straff
Ja kant oc met tiden afflegge
den Synd/ met gode giernin-
ger/

ger / ſaa at det du ſynder i en maade/ kant du oprette met en anden/ Du kant tage hundret daler fra en ſtackarl/ oc giffue en Staadere en blaffert.

Der ſigis om en Mand/ ſom ieg icke vil neffne/ at naar hand ſkattede en Bonde met wret it par Øren aff/ da ſagde hand: En Pater noſter tien Gud/ oc mig tien it par Øren. En anden ſagde til en Encke/ ſom hãd haffde tuingt en halff Gaard fra met wret/ oc hun ſagde hannem at ſkulle det vndgielde paa Domme dag/ Ja ſagde hand/ truer du mig met

28

met den yderste Domme dag/ haffuer ieg saa lang dag / da faa mig den anden part met paa regenskab. Fordi der samme Encke saa vel / at det vilde icke andet vere/end at hun skulde slippe gaarden / sagde hun vdi sin sorge: Ja i skulle suare mig paa den yderste dõme dag.

Den Anden Strid

som en Christen haffuer / det er imod Verden / som ocsaa bruger sine atskillige Finantzer oc raad/ til at forføre Mennisken met. Verden som er forfengelig oc vanartig/ setter de

ter de Gudfryctige fore Ver-
dens praal/ære/glæde/ rigdom
velde oc vellyſt/at du dem ſkalt
i huorlunde du dem kant be-
komme/ ſøge aff yderſte mact
oc formue/ oc huad dig der vdi
forhindre kand ſkalt du intet
acte / men ickon ſøge met ret
oc wret/ ſaa megit du kant be-
komme aff denne verdſlige Lyc-
kes velgierninger oc gaffn. Her
hielper Sathan met dette ar-
gument : Rigdom/ ære oc vel-
lyſt er Guds gaffue/ hui maa
mand da icke ſtaa der effter?
Mange ſom wi tro at vere ſa-
lige / haffue offuerflødige ve-

ret begaffuede met Lyckens off=
uerflødighed.

Men Paulus giør skilsmis=
se imellem at vere rig/ oc at sø=
ge effter rigdom. Naar rigdom
kommer aff Guds velsignelse
oc hans forsiun/vden din Næ=
stis skade oc wræt / da brug
hannem ret / Gud til ære / oc
din Næste til gode / lad han=
nem icke bliffue Dieffuelens
snare / huor met hand kand
dig omkomme. Saa spiller
denne forgengelige oc wfrom=
me Verden for oss / oc vil locke
oss / saa lenge at hun forfører
oss/ fra it Christeligt leffnet.

Den

Den Tredie Feide oc Strid/som en Christen haffuer / det er met den hiemfødde oc husuaande Tiran / som er den forderffuelige Nature oc Arffuesynd / som wi haffue aff Adam. Denne Nature oc Synd er aldrig stille/ altid søger hun Herredøme vdi Mennisket/ der til hielpis hun aff Dieffuelens indskydelse / som indgiffuer onde Tancker vdi Menniskens hierte/ Disse tancker / naar de bliffue nogen stund vdi Hiertet/ da optendis onde affecter. Naar disse onde

 affecter

affecter bliffue nogen tid / da
føre de Menniskens vilie / til
at samtycke det som ilde tenc-
kis/oc verre begeris / Saa fal-
der mand effter Syndens be-
gering / vdi en Synd effter en
anden/ indtil mand er gantske
nedersiuncken vnder Synden/
huilcket som Dauid beklager /
der hand siger/ vdi den attẽ oc
tiuende Psal. **Mine Syn-
der gaa offuer mit hoff-
uit/ oc trycke mig / som
en stor Byrde.** Dette kal-
der S: Pouel til de Romere/
i det vj. Cap: Syndsens rige
til

til Døden / Fordi huo der leff-
uer effter denne Tirans raad/
hand skal dø / siger Paulus/
til de Romere/ i det viij. Cap.

Saa see wi mine fromme
Christne/ huad wi haffue for
Fiender / som icke ere at for-
smaa oc foracte / de feide imod
oss / icke om Guld eller Perle
krantze/men om det euige Rige
Huo som her lader sig offuer-
uinde / hand bliffuer vnder
Dieffuelen / vden hand oprei-
sis inden hand hen døer aff
denne Verden / Men huo der
vinder oc bliffuer bestandig i
denne Strid/ hand faar Ret-

 færdig-

færdigheds Krone / ſom Pau-
lus ſiger oſſ at vere beredt /
aff den retfærdige Domme-
re JEſu Chriſto.

Om den anden Lærdom.

WJ haffue nu hørt huad Strid wi haffue / Nu lærer Paulus oſſ/huor lunde wi kunde bliffue beſtandige / vdi denne vanſkelige Krig / Oc ſiger Troen oc en god Samuittighed / at vere de rette Vaaben / ved huilcke mand bekom̃er Seieruinding. Holt Troen/ſiger hand/

oc en

oc en god Samuittighed
Saa staar Seieruinding vdi
disse tuende ting/som er/Troen
oc en god Samuittighed/huil-
cke der icke kunde skillis at/ w-
den de baade omkomme. Huor
Troen er / der er Samuittig-
heden god/huor en god Sam-
uittighed er / der er Troen /
endog en god Samuittighed
kommer oc fødis aff Troen.
Saa vil ieg Førsi tale om
Troen/ oc der næst/ om en god
Samuittighed/ giffuendis til-
kiende/ huorledis de skulle bru-
gis imod vore Aandelige Fien-
der.

Om Troen.

DEr er ingen ting det Menniske som saligt vil bliffue / saa nyttelig at vide oc haffue/ som en ret/ fast oc liffactig Tro paa JEsum Christum/ Thi foruden den er ingen Salighed at foruente/ men euig vselhed oc pine. Derfor bør oss at vide/ huorlunde en ret / fast oc liffactig Tro vndfangis oc fødis vdi Menniskens hierte/ huorlunde hun voxer / huorlunde hun giffuer fruct aff sig / huorlunde hun strider/prøffuis oc faar Seier-

uinding/

uinding offuer Dieffuelen / Verden oc Synden. Endog at denne Lærdom om Troen / tit oc offte faaregiffuis vdi vore Kircker oc skoler/ saa at mand burde at vere her om nocksom oplært/da vil ieg alligeuel paa denne tid tale om samme Tro/ det alder enfoldigste mig mueligt er / saa at ingen skal vere (met Guds hielp)som vil giffue act paa det ieg sige vil/som skal ey forstaa en ret/ fast/ Christelig Troes natur oc art/ oc skal kūde skille en leffuendis Tro fra den hycklerske Tro/ som mange daarlige berømme sig aff/ icke

anderledis / end vbesindige/ Meñiske mene sig at vere smyc-kede met guld oc vere store Her-rer/naar mand henger koffuer kæder paa deris Hals/oc setter halm kroner paa deris hoffuit.

Men før end Troen vnd-fangis oc fødis i noget Men-niske/haffuer hand fire ting at acte/ som fire trapper/ at huil-ke mand skal opstige til Troen.

Den Første er / Syndens bekiendelse.

Den Anden er/Guds vre-dis fornemmelse.

Den Tredie er/ Anger for Synden.

Den

Den fierde er/ Christi kund-
skab.

DEn Første Trappe
er/ Syndens bekiendel-
se/ huilcken mand bekommer
aff Guds Low/ Fordi Guds
Low er en Regel/ huilcken som
maaler oss aff / huad ret oc
huad wret er / huad Gud vil
haffue giort aff oss / oc huad
hand vil haffue lat. Saa at alt
det som er vdi oss/eller skeer aff
oss /som icke kommer offuer ens
met denne regel som er Louen/
det er Synd/huilcken som gru-
elige fortørner Gud. Der

faare

F6

faare ſkal huert Mēniſke prøff-
ue ſit leffnet oc ſine gierninger/
effter Louens regel / oc der aff
beſlutte om ſine gierninger/om
de ere Synd eller ey.

Oc paa det at ingen ſkal
vrangelige bruge dēne regel/da
er der tuende ſtycker at mercke.

Det Førſte er/ Huad ſom
heldſt/der er enten imod Guds
kierlighed / eller imod Menniſ-
kens kierlighed / det forbiudis
vdi Louen/endog det icke er vd-
tryct met klare ord. Fordi den
gantſke Low indeholdis vdi
diſſe tuende Hoffuitſtycker: Du
ſkalt elſke HERREN din Gud
aff

aff din gantske Siæl / aff din
gantske forstand / oc aff din
gantske mact/oc Du skalt elske
din Næste / lige som dig selff.

Det andet er / at Louen er
Aandelig / som vdkreffuer en
pur/ fuldkomen/ euig oc Aandelig
lydactighed / huor aff er
at forstaa / at intet Menniske
kand fuldkomme Louen/ Fordi
Menniskens vilkor ere tuert
imod Louen / som den hellige
Paulus siger. LOuen er
Aandelig/men ieg er dødelig/
saalt vnder Synden.
Her vdaff er at forstaa/
at

F 7

at huert Menniske er skyldigt imod alle Guds Bud / oc icke kand begynde nogen lydighed effter Louens vilie / før end mand bliffuer igenfødt / ved Troen/aff den hellig Aand.

Den Anden Trappe der Guds Vredis fornemmelse/eller følelse vdi Menniskens Hierte for Synden. Thi naar mand seer sin Synd da skal mãd ocsaa see til Guds Vrede/oc til sin fortiente straff oc Fordømmelse.

Denne Guds vredis fornemmelse oc følelse vdi hiertet/

at mand føler sin Synds slem hed oc værstyggelighed / oc sin retfærdige straff / kommer aff disse efterfølgendis tings be-tenckelse.

DEn Første ting/huor aff wi kunde kiende Guds vrede / oc vor fortiente forbandelse/ er den Low som Gud sette Adam for i Paradis/ som saa lyder: **Naar du æder aff det Træ/ da skalt du dø.** Her truer Gud den gantske Adam/ det er/ icke allerenlste Adams Person / men ocsaa Adams natur/ som wi alle haffue/ der

ere

F8

ere fødde aff Adam/ Der faa-
re gaar den samme fordømmel
se som Adam falt vdi / ocsaa
offuer oss/ som ere fødde aff A-
dam. Det lærer oss Dauid/
i den halfftrediesinds tiuende
oc første Psalme / oc Paulus
til Romerne/ i det siette Cap:

DEn anden ting/huor aff wi
kunde kiende Guds Vrede
oc vor fortiente straff / er den
Sententz som GVD haffuer
sæt hoss sin Low/som er denne.
Forbandet vere huert
Menniske/ som icke giør
alt

alt det som er screffuit vdi Louen / oc fuldkommer det. Denne Forbandelse kommer aff Guds retfærdige Vrede / oc henger offuer Syndens store værstyggelighed / oc fører hen til euig pine oc straff / alle dem som icke bliffue befriede der fra / for JEsu CHristi Døds oc pinis verdskyld.

DEn tredie ting / huor aff wi kunde kiende Guds Vrede oc vor retfærdige Fordømmelse / er Guds Handscrifft vdi

vore Hierter / som er vor egen Samuittighed / som bær vidne om de to Sententzer som ere oss offuer gangne / den ene vdi Paradis / den anden vdi Mosi Low.

Der faare / saa tit oc offte som wi føle banghed vdi vor Samuittighed for Synden / da skulle wi tencke / at det er Guds straff oc atuarsel / om den euige Død oc Fordømmelse for Syndens skyld / vden wi bliffue hiolpne der fra / ved CHRistum.

DEn fierde ting / huor aff wi kunde

kunde kiende Guds Vrede oc vor fortiente straff / er Guds vredis tegn/som haffue sig vdi tuende maade.

Somme tegn straffe / oc met straffen giffue de Guds vrede tilkiende / som er Pestilentze/ Dyr tid/ Hunger/Krig oc andre atskillige plager/ som Gud enten straffer hele Land oc Riger met / eller nogle vdi Land oc Rige / dog de andre til atuarsel / om deris tilkommendis straff som sparis/vden de rette oc bedre sig.

Somme tegn ere true tegn/ naar Gud icke strax straffer/

men lader ske tegn/som betegne den tilkommende straff at vere forhaanden. Om saadāne true Tegn/haffue wi mange Historier/ baade i verdslige Bøger/ oc i den hellige Scrifft. Huad Tegn der gick for Jerusalems forstyring/scriffuer Egesippus oc mange andre. Huad vrede Tegn der skal gaa for den yderste dag / siger CHristus hoss Mattheum/ i det fierde oc tiuende Ca: Oc legger hand deñe paamindelse der hoss. Seer

til at ingen bedrager eder

Huad som icke vaanlige oc alminde-

mindelige pleier at ske (endog at det tit oc offte kand haffue sine naturlige sager / saa som Cometer/store vandløb/grue-lig storm / oc andet saadant) det betyer alt noget.

Her haffuer mand seet blod-røt Vand i fior oc i dette Aar/ her vdi Danmarck / huor om mand hører atskillige menin-ger/Somme sige at det skal ve-re naturligt sõme anderledis. Ja vere sig naturligt eller ey / vdi store vand eller smaa / vdi beck eller Aa/vden tuil er det aff Guds viise raad oc tilladelse/ som vil atuare oss om større

 straff/

straff / vden wi snarlige bedre
oss. Fordi naar Gud lader saa=
danne vrede Tegn ske / da vil
hand at wi skulle tencke tuende
ting. Den første er vor Synd/
oc vor fortiente straff for Syn=
den. Den anden er hans Ret=
færdighed/oc hans Barmhier=
tighed. Retfærdighed/at hand
vil straffe oss / om wi icke bedre
oss. Barmhiertighed / om wi
met aluerlighed omuende oss
til Gud / vdi en sand oc lang=
uarendis penitentz. Gud hand
truede Niniuiterne ved Jonam
Prophete/at deris Stad skul=
de omkomme inden fyrretiue
dage/

dage/ effter at Jonas begynte at vdraabe denne Guds atuarsel/ Men huad skedde der? Der de aluerlige bekiende deris Synd oc fortiente straff/ oc der hoss giorde penitentze / da omuende GUD sin vrede/ oc retfærdige heffn til Naade oc Barmhiertighed.

Saa giorde vel ocsaa Gud mod oss paa denne tid / om wi ellers vilde efterfølge Niniuiterne / vdi en sand oc aluerlig Penitentze / oc vilde afflegge vore mange blodige Synder/som ville straffis met Blod / vden wi rette oss.

Den tredie Trappe/ som gaar for en ret Tro er anger for Synden/ at wi saae gierne at wi aldrig haffde syndet/ Ja at wi faa had oc vederstyggelighed til Synden.

Dette had oc vederstygge-lighed til Synden/ kand her aff komme.

Først at du betencker/ at det er Dieffuelens største lyst/ at hand seer Mennisket som er skabt effter Guds billede/ at ville heller følge sig effter end Gud/ oc ville heller bære Dieff-uelens tegn end Guds.

Der

Der næſt/ at du tencker ſom tilforn ſagt er / huor ſtorlige Synden fortørner Gud oc vddriffuer den hellig Aand aff hiertet / Ja giør Dieffuelens bolig aff Guds bolig.

For det tredie/ at du tencker huad for ſkade du ſelff haffuer aff Synden/ oc huad ſkade du giør andre / met dit onde Exempel.

For det Fierde / at du ret betencker Syndſens ſlemhed oc vederſtyggelighed/ſom iager Guds hellige Engle fra dig. Diſſe fire ting/maatte vel røre vore hierter til anger for Synden.

Den Fierde Trappe/ som gaar for en ret Tro er Christi kundskab / saa at du kiender hānem ret. Dette kund=skab er at bekomme aff Euan=gelij predicken / som lærer oss huor faare CHristus er kom=men til Verden / huo hand er/ oc huorlunde hand er besindet mod fattige Syndere/som kom me til hannem

Hand er vdsent til Verden/ at hielpe fattige Syndere aff met deris Synd. Saa siger Johannes: See GVds Lam / som bort tager

Verdens

Verdens Synder. oc hād siger selff: Jeg er kommen at kalde Syndere til omuendelse.

Hand er en sand Gud/saa at hand kand vdrette alt det hand vil / oc vil alt det hand haffuer loffuit. Hand er it sant Menniske / som haffuer anammet vor natur paa sig/ paa det at hand vil giøre vor natur delactig vdi Guddommelig ære oc herlighed. Hand er en Person Gud oc Mand/ at du skalt vide / at hans gierninger ere nocksom/til at hielpe dig.

dig. Hand haffuer taalt Død oc pine for dine Synder. Hand haffuer fuldkommet Louen for dig / dig til Retfærdighed / Hand haffuer offret sig selff for dig/oc giort Bøn for dig.

Hand er saa besindet mod dig / at hand vil hielpe dig / i huor stor en Syndere du est / om du vilt ickon kōme til hannem oc tro paa hannem. Hand siger: **Kommer hid / alle som ere besuerede / Jeg vil tage eders Byrde fra eder.** Dette sit Hierte haffuer

hand

hand ladet see i mange Men=
niske / vdi Magdalena / vdi
Røffueren paa Kaarssit / oc
mange andre. Ja lige som
hand er kommen vdi Verden
for alle Menniskis skyld / saa
vil hand i Sãdhed/alle Men=
niskis salighed/ dog ved Troen
til sig. Huo/siger hand/
som seer Sønnen. Det er/
huo som bekiender Sønnen for
Verdens Frelsere/ Oc troer
paa hannem/ hand skal
haffue det Euige Liff /
oc ieg skal opuecke han=
nem/

nem/paa den sidste dag.

Saa haffue wi nu hørt huad der gaar for Troen / før end hun kand vndfangis oc fødis vdi vore Hierter/ Naar du vdi dit hierte haffuer gaaet disse fire Trapper op/aff huilcke tre første / du forstaar huad fordømmelse dig faare staar / om du icke bliffuer hiolpen aff met Synden : Men aff den fierde forstaar du at deñe hielp er at bekomme aff Jesu Christo/ saa at den som troer paa hannem / skal faa Syndens forladelse/ oc det euige Liff.

Aff

Aff disse tancker optendis ved den hellig Aand / en stor brendende begering til at bliffue delactig vdi Christi verdskyld (dette er Troens vndfangelse) oc vdi det samme forlader Mennisket sig aldelis paa Christi foriettelse / effter som hand haffuer loffuit alle dem som komme til hannem (Dette er Troens fødsel vdi Hiertet) Saa er nu en ret / fast / liffactig oc Christelig Tro / en hiertelig begering til Guds Barmhiertighed vdi Christo / oc en viss forladelse paa Jesum Christum / at hand vil aff Naade

forla-

forlade Synden / oc salig giø-
re den som troer paa sig / for-
uden all Menniskelig fortieni-
ste / vdi nogen maade.

Den som saa troer / hand
haffuer Syndernis forladelse /
formedelst Christi pinis skyld /
hand er retfærdig giort / met
JEsu Christi Retfærdighed /
som hannem er tilregnet / hand
er Guds barn / hand er forligt
met Gud / hand er it nyt Men-
niske / hand haffuer tilgang til
Gud / hand staar vdi Guds
Naade oc yndest.

NAar denne Tro er saa vnd-
fangen oc født vdi Men-
niskens

niskens hierte / effterdi at hun
er megit spæ oc liden vdi begyn-
delsen / skal hun voxe daglige /
oc formeris all vor liffs tid / aff
Guds paakaldelse oc hiertens
Bøn / aff Guds fryct / aff
de høyuerdige Sacramenters
brug. Ja den som troer / hand
skal bede met Dauid oc sige:

**O HERRe stadfest din
gierning vdi mig / som du
begynt haffuer / giff mig
din hellig Aand / regere
mig vdi din Sandhed.**

Vdi saadan Bøn fornemmer

du suar aff Gud / formedelst stor glæde oc husualelse/ vdi dit hierte/ huilkē glæde oc husualelse er den hellig Aāds vidnesbyrd/ at du est Guds barn/ oc haffuer allerede begynt det euige Liff.

Saadan en leffuendis oc Christelig Tro / hun er icke vfructsommelig/ men hun lader sine deylige Fructer see / som staar besynderlige her vdi/ at Mand her effter vil vere Gud tacknemmelig/ oc skicke sig effter hans vilie/ aff sin yderste mact oc formue/ oc at mand vil icke her effter met vilie oc vidskab forgribe sig imod Gud

men

men hannem met ſind/ hierte/ tunge oc gantſke leffnet / tacke oc priſe / lige ſom Abraham giorde/ hues Børn de alle kal⸗ dis/ ſom gaa i hans fodſpaar/ met Tro oc Lydactighed.

DEnne Troens Fruct ſtaar beſynderlige vdi fire ting.

Den Førſte er Gudfryc⸗ tighed/at du tencker dig at gaa oc ſtaa/ ligge oc ſide / vaage oc ſoffue / æde oc dricke / tale oc giøre vdi Guds Aaſiun / ſom er din kiere Fader / til huilcken du altid ſkalt opløffte dit Hier⸗ te/ hannem fryncte/ hannem be⸗

de / hannem dyrcke / hannem ære / baade vdi enrom oc met andre.

Den anden er ryskyldighed / at du holder dig saa / at ingen kand kaste dig nogen last faare met Sandhed / at du est høffuisk baade hoss dig ene oc iblāt andre / at du fører it ret leffnet. In Summa / at du daglige staar effter / at kunde døde den gamle Adam vdi dig / oc opuecke det ny Menniske / saa at GVDS billede kand kiende paa dig.

Den Tredie er kierlighed imod sin Næste / som besynderlige

lige lader sig see vdi Barm-
hiertighed mod arme fattige
Menniske. Meent du / siger
Augustinus / den at vere en
Christen/ aff hues brød den
hungrige aldrig mættis? Met
hues dricke den fattigis trøst
aldrig slyckis? Hues bord in-
gen fattig kiender? Vnder hues
tag ingen fattig fremmet hui-
ler? Met hues klæder ingen
nøgen skiulis? Met hues hielp
ingen Fattig vederquegis?
Bort det at den skulde kaldis
en Christen oc Guds barn/
som saadan er.

Den fierde er flittighed vdi/

Embede oc kald effter Paulj raad / Huer siger hand/ Vere flittig vdi sin bestilling. Her tørst du icke acte/ huor ringe eller stort dit kald er. Men act ickon disse try ting/ som er/ at dit kald er aff Gud/ at du est ret der til kommen/ at du der vdi est flittig / paakaldendis Gud/ at hand vnder dig Velsignelse vdi dit kald.

Denne Tro prøffuis met Kaarssit / Ja lige som Guld prøffuis vdi Jld/ om det er purt oc klart / saa prøffuis Troen vnder Kaarssit/om hun er ret/ fast oc liffactig.

Denne

DEnne Tro strider imod Sathan / Verden oc Synden/ oc bekõmer glædelig Seieruinding offuer alle sine Fiender.

Ja siger du: mine Fiender ere mig alt forstercke/huo kand stride imod den lede grumme Dieffuel? Huo kand offueruinde Verdens suigactighed? Huo kand saa vnderdempe Synden/ som hand gierne vilde? Min frõme ven/ Seer du til dig selff/ da est du megit for ringe/at stride imod disse veldige oc grumme Kemper / Men seer du til Jesum Christum/da er Seieruinding lættelig at bekõme.

HVorlunde kand min arme lille Tro bekõme Seieruinding? Troen bekommer Seieruinding/ for tre sager skyld.

Den første er/fordi Troen haffuer den met sig / som haffuer offueruundet Sathan / Verden / oc Synden / som er JEsus Christus / hand siger selff: **Verer frimodige / Jeg haffuer offueruundet Verden.**

Den Anden sag er/ Fordi Troen hun tager sine Vaaben oc verie der hun strider met/ icke aff verdslige/ men aff sin HER-

HErris Jesu Christi Rystkammer / som ere sterckere oc fastere end alle Verdens Vaaber oc verie.

Den tredie sag er/at naar mand trengis haardelige aff sine Fiender/da giffuer Troen sig ind vnder CHristi skiold / met en hiertelig paakaldelse. Ja lige som Teucer den Greske Krigsmand / hand vaar alt forringe til at stride imod Hectorem / derfor tog hand sin Broders Aiacis bue oc pile / oc skød til Hectorem met oc de andre Troianer / Men naar at Fienderne trengde hannem/

 gaff

gaff hand sig ind vnder sin broders Aiacis skiold/lige som it Barn vnder sin Moders kaabe. Saa ere wi ocsaa for ringe til at staa vore Fiender imod/oc vore egne verie ere alt forsuage der til / derfor tage wi vor Broders verie oc sette imod Fienderne / Men naar de trenge oss / da giffue wi oss vnder vor Broders Jesu Christi skiold/lige som Børn vnder deris Moders kaabe. Saa faa icke wi arme ringe Menniske Seieruinding / aff vor egen styrcke eller mact/ men aff JEsu CHristi vor Broders

oc

oc Saliggiøreris krafft oc be-skytning.

Naar Troen er saa berystet/ trin hun frem imod sine Fien-der/som er Dieffuelen/Verden oc Synden som boer vdi oss.

TRoen setter imod Dieffue-len/met tuende besynderlige verie/ som er Guds Ord oc en hiertelig Bøn til Gud.

Met Guds Ord støder Troen om alle Epicureer/Ket-tere/ Dienskalcke/ Tyrckere oc Misdedere. Thi Troen veed at all Verden skal forgaa/ før end en Bogstaff skal forgaa

aff

H6

aff Guds Ord. Fordi Gud er den euige Sandhed / som aldrig kand liue/derfor traad⸗ser Troen imod alle Epicureer som forsmaa Ordit/ imod alle Kettere/ som det foruende vil⸗le/ imod alle Dyenskalcke/ som det hade / imod alle Tyrckere/ som det met Blod fordempe ville/imod alle Misdedere som met deris skędige leffnet Guds Ord forhindre ville. Ja aff dette Guds Ord veed Troen/ at Helffuedis porte / det er Dieffuelen met alle sine raad/ mact oc finantzer/ kunde intet imod dem som haffue Troen til Jesum Christum. Der

Der næst strider Troen imod Dieffuelen met en inder-lig Bøn til Gud/ i vor HER-ris Jesu Christi Naffn/ oc her met forfærder hun Dieffuelen oc kommer hannem paa fluct. Mand scriffuer / at naar en Hane slaer sine vinge oc ga-ler/ da forfærdis oc forskreckis en Løue som det hører/ i huor grum hun er / saa gaar det oc her / Naar en Christen slaer sine vinger/det er/Naar hand henger paa Guds Barmhier-tighed/oc paa Troen til Jesum Christum/ da forfærder hand Dieffuelen/met sin lyd/det er/ met sin bøn til Gud. Kor-

H7

Kortelige at sige/ huad hel-
ler Dieffuelen lurer effter Lær-
dommen at forkrencke / eller
effter Troen at forfalske / eller
effter leffnedet at besmitte/ da
setter Troen imod Dieffuelen/
GVds Ord / oc en inderlig
Bøn.

JMod Verden setter Troen
Guds Foriettelser om euig
glæde / om euig ære / om euig
rigdom/ om euig vellyst/oc der
met foracter Verden / met all
sin forfengelighed / Oc naar
hun trengis hart aff Verden/
da giffuer hun sig aldelis vn-
der

der Christi skiold / met Bøn oc Taalmodighed.

JMod Syndsens onde tanc-ker setter Troen idelig læs-ning oc betenckelse aff den hel-lige Scrifft. Jmod Synd-sens onde begeringer setter Troen Aandens begering/saa at hun icke samtycker oc giør Syndsens vilie / paa det at hun icke omkaster den gode Samuittighed/som Troen altid vil haffue met sig.

Om

A 8

Om Samuittigheden.

DEn anden part aff den Regel/ som de skulle skicke sig effter / der ville stride en god strid/ oc bekōme Seieruinding offuer deris Fiender/ er en god Samuittighed/ som er næst Troen den ypperste ting/ som noget Mēniske kand haffue/ vdi denne Verden.

Rigdom er lystig/ viisdom er nyttig/ deilighed er yndelig/ Mact oc velde er priselig / stor Æt oc affkomme er herlig / Sundhed oc karskhed er elskelig/ Ære oc naffnkundighed er

lofflig. Men alle disse i tusinde maader offuergaar Jobs oc Lazari gode Samuittighed endog deris lycke vdi Verden/ vaar ynckelig. Tenck derfor ihuo du est/ at du vdueller dig det som best er.

Men paa det at wi ret kunde døme om Samuittigheden / som er Guds vidnesbyrd vdi Menniskens hierte / indtryct aff Gud / til en atuarsel om huad dem skal offuerkomme vdi fremtiden / som enten leffue vel eller ilde. Vil ieg faaregiffue oc forklare fem stycker/om Samuittigheden.

J Første/

Først/ huad mand kalder Samuittighed.

Der næst / huorledis hun forandris.

For det Tredie / huorledis mand kand bekomme en god Samuittighed / som den icke haffuer.

For det Fierde/huor mand kand beholde en god Samuittighed.

For det femte oc sidste/huad gaffn mand haffuer aff en god Samuittighed / oc huad skade mand haffuer aff en ond Samuittighed.

Samuit-

SAmuittighed er en vnderlig Guds gierning / vdi huilcken fire ting kõme tilſammen / Det Førſte er en Regel / om huad mand giøre ſkal. Det andet er den gierning ſom giøris. Det tredie er beſlutning vdi Menniſkens forſtand / om gierningen. Det Fierde er / at mand føler Guds Dom vdi hiertet / om det ſom giort er.

Joſeph vdi Egipten viſte denne Regel: Du ſkalt icke bedriffue hoer: den twkyſke Quinde raadde hannem til / at giøre imod Regelen / huilckit hand

dog icke giøre vilde: Aff denne
Regel / oc denne gierning be-
sluttede Joseph i sin forstand/
at hand haffde giort ret effter
Regelen: Aff denne Regel /
aff denne Josephs gierning/oc
aff denne beslutning om sam-
me gierning/ følger det fierde
effter vdi Josephs hierte / saa
at hand følde Guds dom om
sin gierning/ som er/ at hun er
Gud behagelig. Denne fø-
lelse vdi hiertet vaar en glæde/
at hand icke forgreb sig imod
Gud oc sin Næste / men holt
sig kyskelige / effter Guds be-
falning.

David

Dauid viſte denne ſamme Regel: Du ſkalt icke bedriffue hoer / Hand ſeer Berſabeam/ oc bedriffuer hoer met hende imod Regelen/ Aff denne Regel oc aff denne gierning beſluttede Dauid i ſin forſtand/ at hand icke haffde giort ret/ Effter denne beſlutning oc met denne beſlutning/følger Guds dom vdi hans hierte om hans horerj / huor aff hans Hierte bliffuer bange / oc føel Guds retfærdige Dom/oc frycter for den ſtraff / om huilcken Gud paaminder hãnem/ met hans Hiertens ſorge.

SAa forandris Menniskens Samuittighed/ effter gierningens vilkor / saa at hun er enten ond eller god.

En god Samuittighed er/ naar mand finder gaat/ det er glæde/vdi hiertet/ aff den Dom som besluttet er om gierningen/ som er giort effter Regelen/ det er effter Guds vilie oc befalning.

En ond Samuittighed er/ naar mand finder ont/ det er/ sorge vdi hiertet/aff den Dom som besluttet er om gierningen som er giort imod Regelen/det

er

er imod Guds vilie oc befal-
ning.

III.

Ere icke alle Menniske Syn-
dere / oc Samuittigheden
følger gierningen? Det er vist.
Da kand der io ingen haffue
en god Samuittighed / fordi
at alle haffue giort imod Re-
gelen/ som er Guds Low. Her
skal mand saa suare til: Men-
niskens Samuittighed haff-
uer tuende Regle at holde sig
effter/ Den ene er Louen/ Den
anden er Euangelium.

Der Dauid haffde bedreff-
uit hoer oc mord / straffedis

hand aff Louen oc haffde en ond Samuittighed / huilcket som haffde veret hannem Aarsage til Mistrøst oc Fordømelse/haffde hand icke hørt Euangelium. Der hand nu vaar bange/ for sin Synd / oc Nathan predickede hannem Euangelium faare/ om Syndernis forladelse for Christi skyld/ bleff Troen paa ny vndfangen oc født vdi hans Hierte/ ved huilcken Tro hand bleff quit aff sin Synd/ bleff retfærdig oc forligt met Gud / huor aff hand bekom en god Samuittighed. Ja saa bekõmer Menni-

niſket

nisket en god Samuittighed/ naar hand troer Syndernis forladelse for CHristi skyld / som er den rette affløsning aff Synden.

Til denne gode Samuittigheds bestyrckelse oc befestning / hører Naderens Sacramentis brug hen / dissligest ocsaa den Absolutz oc affløsning/ som mād hører aff Presten / aff Predickestolen oc vdi hemeligt Scrifftemaal. Men den som gaar lenge om met Synden / oc icke vil omuende sig snart / hans Samuittighed bliffuer føleløss/ia lige som

hun vaare død/ huilcket som er en gruelig straff aff Gud/ met huilcken mange tusinde Menniske plagis paa denne dag. Derfor er det tid/ at wi icke lade vor Samuittighed bliffue føleløss/ eller soffuendis/ Fordi vaagner hun icke før/ da vil hun vaagne naar mand skal aff denne Verden/ som er da met mange forsilde.

IIII.

HVorlunde kand mand beholde en god Samuittighed? Først/ om du beholder Troen om Syndernis forladelse.

delse. Der næst / om du hensetter aff dit Hierte it ont forsæt / Fordi en god Samuittighed oc it ont forsæt / kunde aldrig bo sammen vdi it Hierte. For det Tredie / om du flitter dig aff all mact / til at skicke dig effter Guds vilie / oc vilde gierne forbedre dig / den ene dag mere end den anden. For det Fierde / om du holder dig ret / vdi det kald som Gud haffuer kaldit dig til / huad heller det er Verdzsligt eller Geistligt / lidet eller stort : Thi den som icke tager vare paa sit kald / saa megit som hand kand / hand giør

Guds

i6

Guds gierning suigactelige/ saa at hand icke kand beholde eller haffue en god Samuittighed. GUD giffuit at alle kunde dette ret betencke.

V.

ENdog mand aff det som sagt er/ kand vide/ huad gaffn mand haffuer aff en god Sãuittighed/ da vil ieg alligeuel her opregne nogle besynderlige gaffn/ som en god Samuittighed haffuer met sig.

Først beholder en god Samuittighed Troen fast/ oc met Troen vor Herre Jesum Christum/ som er det aller ypperste gode

gode som er vdi Himmelen oc paa Jorden/ Saa at den som haffuer Christum/ hand haffuer alt det som hand haffuer behoff til Salighed.

Der næst formeris husualelse oc Aandelig glæde i Menniskens Hierte/ aff en god oc rolig Samuittighed/ huilcken Aandelige glæde/ der er en begyndelse til den euige glæde.

Føder ocsaa en god Samuittighed oc beuarer GUds fryct/ vdi Menniskens hierte/ oc leffnet.

En god Samuittighed formerer ocsaa Kierlighed mod Mennis-

Mennisken / oc foruarer den at hun icke kolner.

En god Samuittighed trø-ster vnder Kaarssit / oc forar-beider Taalmodighed/ saa at mand glæder sig vdi modgang som wi læse om mange Guds Børn.

En god Samuittighed er Alderdoms haffn / at mand icke lader sig / enten aff met-gang eller modgang forføre.

En god Samuittighed / naar it Menniske ligger oc stri-der met Døden/ da er hun den som allermest trøste kand oc husuale / hun er den ældeste Bal-

Balsam / der Menniskens Siæl kand vederquegis met.

Der faare raader Paulus de Hebreer / i det trettende Ca: at de i alt deris leffnet oc omgengelse / beuare en god Samuittighed / settendis sig selff til it Exempel. Dette er vor trøst / siger hand / at wi haffue en god Samuittighed / oc giøre vor flid til at haffue god omgengelse met alle.

Om den tredie Lærdom.

DEn tredie Lærdom / som ieg fremsette at tale om / er huor met Troen forsky-

dis / saa at mand omkommer vdi denne feide imod Dieffuelen / Verden oc Synden.

Endog denne Lærdom lætelige forstaaes aff den anden Lærdom / dog vil ieg noget her om tale / for den lignelse skyld / som Paulus her bruger / saa sigendis: **Huilcken nogle haffue skut fra sig / oc ere bleffne Skiffbrudne paa Troen.** Saa ligner Paulus Troen ved it Skiff / huor vdi Mennisket seiler til Liffsens haffn.

Her

Her vdaff haffue wi videre at betencke: Først at huer Christen i denne Verden lignis ved en skiffmand / oc Verden lignis ved it stort grumt Haff / huor vdi Menniskẽ seiler. Troen lignis ved Skiffuet som mand seiler vdi/i dette Haff. En god Samuittighed ved Roerit paa Skiffuit / saa at naar Roerit er affstøt / da forgaar Skiffuit / oc det som er vdi Skiffuit.

Saae du nu nogen Skiffmand mit vdi Haffuit / vdi en stor storm/skyde Roerit fra sig Huad kunde du andet sige om

hannem / end at hand vilde omkomme baade Skiffuet oc alt det der vdi vaare? Saa giør oc den som støder en god Samuittighed fra sig / met Vantro oc it ont Leffnet.

Der faare lader oss effterfølge vise Skiffmend / at wi beholde Roerit / som er en god Samuittighed / paa det wi kunde komme met Troen / ind vdi Salligheds oc det euige Liffs haffn. Huilcket vnde oss vor Himmelske Fader/formedelst Jesum/vor eniste Frelsere oc Saliggiørere/ AMEN.

En

En Bøn / om varactighed vdi Troen / oc en god Samuittighed.

O Barmhiertige oc milde Gud Fader / Jeg tacker dig ved din kiere Søn JEsum Christum min eniste Frelsere oc Saliggiørere / at du haffuer icke effter din retfærdige Dom straffet mig/for mine mange store oc groffue Synder / men haffuer naadelige sparet mig oc kaldet mig til din Søns JEsu Christi bekiendelse/ saa at ieg veed oc troer / at hand er min Saliggiørere oc alle deris som tro paa hannem. Denne din gierning O HErre fuldkom naadelige / som du haffuer aff naade begynt. Giff mig din helligAand/ affslæt min Synd/opueck

Troen vdi mig / at ieg maa ære oc loffue dig alle mine dage.

O HERRE / lad dit salige Euangelij pure oc rene Lærdom io mere oc mere begrundis vdi mit Hierte / stadfest min Tro / oc formere hende daglige ved din hellig Aand / vnd mig at leffue effter din hellige vilie met en god Samuittighed. Lad mig icke forføris fra din pure oc klare Euangelij kielde / til Dieffuelsens oc Menniskens Lærdom. Lad mig icke omkaste en god Samuittighed.

O HErre Himmelske oc milde Fader / Jeg veed oc vel forfarer / at mine Fiender ere mange oc stercke / som ville forføre mig fra dig / Dieffuelen er aldrig stille / Verdens forfengelighed locker / Mit egit Kiød oc blod giffuer aldrig huile / Disse Fiender staa mig hart effter / oc ville forføre

føre mig fra dig / oc de ere mig alt forstercke. Der faare beder ieg dig / O milde Fader / at du holder mig oppe ved dit Ord oc den hellig Aand vdi en fast Tro oc i it Gudfryctigt leffnet/ paa det ieg kand offueruinde mine Fiender met din mact / det er i din kiere Søn min Frelsere JEsu Christo. Lad mig altid bliffue din Søns lem/oc skiule mig vnder hans Skiold / som haffuer offueruundet Dieffuelen/icke for sin person alene/ men oc for mig som troer paa hannem. Ah HERRE / hielp/ hielp min Tro/bestyrck mig vdi din Sandhed/ leed mig i dine veie/ reger mig met din hellig Aand / den stund ieg skal vere vdi denne Jammerdal oc stride imod disse Fiender. Giff mig Naade / at ieg maa altid beholde Seieruinding/ at mine Fiender icke

 faa

faa offuerhaand / paa det ieg kand met glæde/naar du vilt kalde mig aff denne Verden/ antuorde min Siæl vdi din kiere Søns JEsu Christi min eniste Frelseris oc Saliggiøre-ris Hender.

Dig O milde Gud Fader skee loff/ ære/ priis oc tacksigelse euin-delige / met din Søn Jesu Christo oc den hellig Aand / som ere en euig Almectig oc Barmhiertig GVD. Ja dig skulle alle Engle oc Mennis-ke loffue oc tacke euindelige / for din wsigelige Barmhiertighed/ du beui-ser mig oc alle arme Syndere som komme til dig. O kiere Fader/ O milde Fader/ O naadige Fader/dig befaler ieg mig/ vdi din Haand set-ter ieg min Salighed / oc forventer det euige Liff oc glæde / som du mig

loffuit

loffuit haffuer/ vdi JEsu Christo min kiere Frelsere/

Amen/ Amen.
Naade/Naade.

Prentet vdi Kiøbenhaffn/aff Matz Vingaard.

Oc findis til kiøbs hoss Baltzer Kaus / Borgere oc Bogeførere der sammesteds.

Aar 1571.

